

УДК 328.18(477):328.18(510)

Скрипник Олена Миколаївна

Україно-китайські відносини на початку ХХІ ст.

Роль Китаю у світі все більше зростає. Розширення зв'язків із цією країною в політичній, економічній, культурній та інших сферах є одним із важливих напрямів зовнішньої політики України. До проголошення незалежності у 1991 р. Україна, перебуваючи в складі СРСР, будувала свої відносини з Китайською Народною Республікою у рамках загальносоюзної зовнішньополітичної доктрини. Тільки після розпаду СРСР та проголошення своєї незалежності вона отримала можливість проводити самостійну політику.

Україна й КНР, як відомо, мають чимало спільного. Це стосується геополітики, яка значною мірою визначає роль і місце України та КНР не тільки в Євразійському регіоні, а й у більш широкому, глобальному геополітичному контексті. Країни мають взаємні економічні інтереси і близькі позиції щодо ключових проблем сучасного світового політичного розвитку.

Мета дослідження полягає в аналізі стану і тенденцій розвитку українсько-китайських відносин в політичній, економічній, культурній та науково-технічній сферах співробітництва.

Історіографія проблеми дослідження характеризується незначною кількістю цілісних праць присвячених українсько-китайським відносинам, але деякі історики зробили чимало досліджень в цьому напрямку, серед них: В. Седнев [1], О. Іванченко [2], С. Нікішенко [3], та ін.

У політичній сфері історія відносин між Китаєм і Україною як повноправною суверенною державою починається 27 грудня 1991 р., коли уряд КНР одним із перших визнав її незалежність. 4 січня 1992 р. у Києві було підписано спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною й КНР.

На сьогоднішній день між Україною й КНР укладено більш ніж 70 договорів, що є суттєвим чинником, який впливає на поступове зростання українсько-китайського співробітництва як в економічній, так і в політичній сферах. Зокрема, це Декларація про розвиток і поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною і КНР, Угода про основні принципи двосторонніх відносин у політичній, економічній і гуманітарній сферах. 4 грудня 1994 р. уряд КНР виступив із Заявою про надання Україні гарантій безпеки як неядерній державі. Цей документ закріпив підтримку неядерного курсу України п'ятьма ядерними державами світу [4, 182].

Відзначається активністю співробітництво між Україною та КНР на міжнародній арені. Так, китайська сторона привітала Україну з обранням до складу непостійних членів Ради Безпеки ООН на 2000 – 2001 роки. На офіційному засіданні Ради Безпеки 2 березня 2002 р. представники обох

держав рішуче засудили насилля та тероризм на Близькому Сході. Встановлюються та поглиблюються політичні контакти між областями України і провінціями КНР. Сталі контакти підтримують Київська область і провінція Хубей, Луганська область і провінція Хейлунцзян, Херсонська область і провінція Шаньдун, Автономна Республіка Крим і провінція Хайнань [5, 24].

На початку XXI ст. українсько-китайські відносини досить стрімко розвиваються. Про це свідчить і те, що 2 липня 2009 року в Києві відбулася зустріч Президента України Віктора Ющенка і заступника глави Всекитайського комітету народної політичної консультативної ради Ван Гана. За словами В. Ющенка, Україну задовольняє динаміка переговорів з Китаєм з економічних питань і, зокрема, військово-технічної співпраці. «Ми маємо великий діловий інтерес», – заявив Президент, якого цитує «Інтерфакс-Україна». В. Ющенко також заявив, що українсько-китайські відносини носять «особливий характер, вони традиційно дружні». За словами Президента, в Україні і Китаю «багато взаємних перспектив». У свою чергу Ван Ган зазначив: «Ми знаємо, що ви підтримуєте розвиток українсько-китайських відносин, переконаний, що при спільних зусиллях ці відносини вийдуть на новий розвиток» [6].

Також слід зауважити, що 26 жовтня 2009 року Україна та Китай підписали 5 документів про активізацію співробітництва. Як передає кореспондент УНІАН, церемонія підписання відбулася 26 жовтня після завершення переговорів урядових делегацій України та Китаю на чолі з прем'єр-міністром Юлією Тимошенко та віце-прем'єром Державної ради КНР Чжан Децзяном. «Я думаю, що активізація нашого співробітництва відкриває можливості для спільного подолання кризи, під вплив якої потрапили як Китай, так і Україна», – наголосив Децзян Чжан. «Ці документи – це ще один поштовх для розвитку співробітництва», – резюмувала Прем'єр-міністр України Юлія Тимошенко [7].

Таким чином, українсько-китайські відносини, зважаючи на динаміку їх розвитку, мають значні потенційні можливості для нарощування масштабу співробітництва як у економічній, так і в політичній сферах. А це потребує створення механізму регулярних зустрічей на вищому рівні, який забезпечить можливість обговорення у будь-який час важливих проблем двосторонніх відносин, міжнародних інцидентів й узгодження політичної позиції держав. Це, в свою чергу, сприятиме знаходженню більшої кількості точок дотику для розвитку стратегічного партнерства Київ-Пекін завдяки зміцненню атмосфери довіри й взаємному узгодженню структури механізму відносин.

Початковий етап економічного партнерства нашої держави з КНР, пов'язаний зі створенням договірно-правової бази двосторонніх відносин. Насамперед, слід зауважити, що 8 серпня 1992 р. було підписано угоду «Про торговельно-економічне співробітництво» між Україною та КНР. Вона передбачала створення сприятливих умов для встановлення і розвитку співпраці між суб'єктами господарювання

різних форм власності в Україні і зацікавленими партнерами в КНР, а також між виробниками, торговельними фірмами і об'єднаннями обох країн.

У 1993 – 2002 рр. спостерігається стала тенденція до зростання товарообігу між країнами. Він збільшився із 32,7 млн. доларів США у 1993 р. до 1256,7 млн. у 2002 р. Згідно зі статистичними даними 2002 р., за обсягом товарообігу з Україною КНР посідає 2 місце серед країн АТР. Товарообіг з Китаєм становить 76 % від обсягу загального товарообігу України з країнами цього регіону. За обсягом зовнішнього торгового обігу Україна є другим партнером КНР серед країн СНД після Росії. На її частку припадає приблизно 26 % загального імпорту з цього регіону в Китай.

У 2002 р. в Україну з Китаю імпортувалися переважно товари народного споживання, вироби легкої та текстильної промисловості, взуття, мінеральні добрива (карбонат магнію), тютюнова сировина, машини та електротехнічні товари, а також вогнетривкі матеріали (магнезит). Основними товарами, які експортуються з України до КНР, є продукція чорної металургії, а також кольорової промисловості (непромислові алмази, тощо) та основної хімії (азотні добрива та ін.). В українському експорті домінують групи товарів невисокої міри обробки (так, метали і металургія становлять 85 – 87 % всього експорту до КНР, а азотні та комплексні добрива – 11 %) [4, 182].

Основними підприємствами експортерами в Україні є завод «Азовсталь» та судноплавна компанія «Кометас» з м. Маріуполя, Донецький завод хімреактивів, Комбінат твердих сплавів і тугоплавких металів (м. Світловодськ), Новокраматорський машинобудівний завод, науково-виробниче об'єднання «Новінтех», комбінат «Запоріжсталь» та ін. Обсяг товарообороту 2005 р. становив 2,52 млрд. доларів, при цьому негативне сальдо зросло до 1,09 млрд. [8, 3]. Насамперед з 2006 року партнерство двох країн у цій сфері поліпшилося, зокрема, успішно здійснюються спільні проекти в авіа - і автомобілебудуванні, текстильній промисловості, виробництві побутової техніки тощо [9, 81].

22 червня 2009 року відбулася зустріч Міністра економіки України Богдана Данилишина з представниками китайської делегації, на чолі з Віце-президентом Китайської міжнародної асоціації підрядчиків Чи Чанхай. Учасники заходу обговорили можливості залучення китайських компаній та китайських кредитних ресурсів для реалізації інфраструктурних проектів з підготовки до Євро – 2012 [6].

Співпраця двох держав у царині науки та культури розпочалася одразу після встановлення між ними дипломатичних відносин. Правові підвалини співпраці у цих сферах заклали угоди «Про науково-технічне співробітництво» від 27 квітня 1992 р., «Про наукове співробітництво між Національною Академією наук України та Академією наук Китаю» від 29 вересня 1992 р. та «Про співробітництво в галузі охорони здоров'я і медичної науки» від 31 жовтня 1992 р. [10, 26].

Відносини між Україною та КНР в науковій сфері проявляються в налагодженні контактів між академіями наук, академічними інститутами, науковцями вищих навчальних закладів та окремими вченими. За домовленістю з Пекінським заводом ядерних приладів провадиться розробка та поставка детекторів для радіометрів. Разом із фірмою «Орієнтал Сайєнтифік Інструмент» здійснюється розробка та виготовлення кристалів CsI (TL) великої площі для промислових гамма-камер. З української сторони участь у технопарку бере державне підприємство «Київський державний центр науково-технічної і економічної інформації» (КиївЦНТЕІ).

Одним із реальних проектів двостороннього співробітництва стало започаткування першого українсько-китайського парку високотехнологічного співробітництва, який було відкрито в провінції Шаньдун у листопаді 2002 р. Основною метою діяльності технопарків є формування ефективного механізму для налагодження взаємовигідного трансферу високих технологій, спільна розробка науково-технічних проектів та їх освоєння, впровадження у виробництво і подальший вихід на китайський, український та інші ринки; створення спільних підприємств з реалізації наукоємної і високотехнологічної продукції; рекламно-інформаційна, кадрова і маркетингова підтримка спільних науково-технічних проектів тощо. У січні 2003 р. в Харбіні (провінція Хейлунцзян) відкрито два українсько-китайські технопарки: українсько-китайський Центр зварювання і споріднених технологій, угоду про створення якого було підписано між Інститутом електрозварювання ім. Є. Патона НАН України й Харбінським інститутом зварювання, і Хейлунцзянський центр науково-технічного співробітництва Китаю та України. Проведено роботу щодо встановлення між містами Харковом і Цзінанем відносин особливого партнерства у сфері високих технологій [4, 184].

5 жовтня 2007 р. за результатами переговорів із заступником Голови Всекитайського фонду ім. Сун Цінлін Тан Веньшен було підписано Меморандум про співпрацю між МБФ «Україна-3000» та Фондом ім. Сун Цінлін, який передбачає реалізацію спільних проектів у галузі освіти та культури. 9 – 13 жовтня 2008 р. відбувся візит до КНР делегації МБФ «Україна-3000» на чолі з Головою правління Фонду О. Максимчуком.

Триває активний обмін творчими і мистецькими колективами. У 2006 – 2009 рр. у КНР відбулася низка міжнародних фестивальних заходів за участю українських виконавців. Так, дитячий ансамбль «Перлини Одеси» взяв участь у Пекінському музичному фестивалі, виступивши на сцені Великого театру Китаю (жовтень 2008 р.). У березні 2009 р. участь у міжнародних культурних обмінах (зокрема, у провінції Чжецзян) взяли українські студенти, які навчаються у Китаї [11].

Упродовж останніх років у м. Пекін було проведено виставку робіт української художниці О. Яременко, презентацію проектів українських

архітекторів І. Свистуна та І. Шевчук, виставку малюнків українських і китайських дітей, присвячених Олімпіаді – 2008; у м. Шанхай та м. Усі – виставки К. Гутнікової-Михайлової, М. Гуйди та виставку сучасного українського живопису. Культурні обміни продовжуються на рівні регіонів і художніх колективів двох країн. Так, мерії Києва та Пекіна дійшли згоди про проведення протягом 2009 р. культурно-мистецької акції «Київська осінь у Пекіні». [6].

Отже, політичні відносини між Україною та КНР розвиваються досить динамічно. Економічне співробітництво з Китаєм для України є досить важливим. Можна виділити два основних напрями китайсько-українського економічного співробітництва: зовнішня торгівля та інвестиційне співробітництво. Співробітництво України з Китаєм в науково-технічній та гуманітарній сферах є досить важливим для нашої держави. Адже відносини між Україною та КНР в науковій сфері проявляються в налагодженні контактів між академіями наук, академічними інститутами, науковцями вищих навчальних закладів та окремими вченими. На сьогоднішній день встановлено прямі контакти між багатьма вищими навчальними закладами України та КНР.

1. Седнев В. Азіатсько-тихоокеанський регіон сьогодні: погляд з Києва / В. Седнев // Політика і час. – 1994. – № 8. – С. 47 – 53.
2. Іванченко О. Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан / О. Іванченко. — К. : УАННП, 1997. – 688 с.
3. Нікішенко С. Україна – Китай: стелися, шовковий шлях / С. Нікішенко // Віче. – 1997. – № 4. – С. 134 – 142.
4. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України: Підручник / Людмила Дмитрівна Чекаленко. – К. : Либідь, 2006. – 712 с.
5. Шевчук О. Українсько-китайське співробітництво на рубежі ХХ–ХХІ століття / Олександр Шевчук // Політичні науки. – 2004. – Випуск 20. – С. 21 – 29.
6. Новини України / 2 липня 2009 | 14:15. Україна і Китай хочуть посилити співпрацю. – Режим доступу. : <http://ua.for-ua.com/ukraine/2009/07/02/141509.html>
7. Новини України / 26 жовтня 2009. Україна і Китай підписали двосторонні документи про співробітництво. – Режим доступу. : <http://www.tymoshenko.ua/uk/article/2awaansc>
8. Про основні напрями зовнішньої політики України // Голос України. – 1993. – № 139 (639). – С. 3.
9. Менг Хін. Місце Китаю в системі зовнішньоекономічних пріоритетів України на етапі ринкової трансформації / Менг Хін // Сходознавство. – 2004. – № 23 – 24. – С. 79 – 87.
10. Кіктенко О. Нариси з історії українського китаєзнавства. XVIII – перша половина ХХ ст.: дослідження, матеріали, документи / О. Кіктенко. – К. : Вища освіта, 2002. – 194 с.

11. Співробітництво України і КНР в гуманітарній сфері // Посольство України в КНР. – дані на жовтень 2009 року. – Режим доступу. : <http://www.mfa.gov.ua/china/ua/4494.htm>.